

23.8.2010

Nuoret Lakimiehet ry, Unga Jurister rf
PL 1211
00101 Helsinki

Oikeusministeriö
Oikeushallinto-osasto
PL 25
00023 Valtioneuvosto

LAUSUNTO

Tuomioistuinharjoittelijan toimivalta (Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 58/2010)

Lausuntonaan oikeusministeriön työryhmämietintöön Tuomioistuinharjoittelijan toimivalta Nuoret Lakimiehet ry (jäljempänä Nuoret Lakimiehet) esittää seuraavaa:

Esityksen keskeiset ehdotukset

Nuoret Lakimiehet pitää erittäin kannatettavana, että tuomioistuinharjoittelijan toimivaltasäännöksiä uudistetaan vastaamaan paremmin nykyajan tuomioistuinlaitoksen toimintaympäristöä ja auskultantin ammattitaitoa.

Työryhmämietinnössä ehdotetaan muutoksia käräjäoikeuslakiin. Notaarin virkanimike muutettaisiin *käräjänotaariksi*. Lisäksi käräjänotaarin toimivaltaa ratkaista asioita omalla vastuullaan muutettaisiin tietyiltä osilta. Esityksen tarkoituksena on työryhmän mukaan selventää ja laajentaa käräjänotaarien toimivaltaa ja muuttaa lainsäädäntöä siten, että käräjänotaari saisi toimivallan tiettyihin asioihin suoraan lain nojalla heti harjoittelun alussa ja tiettyihin asioihin oltuaan virassa kaksi kuukautta. Käräjänotaarin määrääminen käräjäoikeuden puheenjohtajaksi tai jäseneksi yksittäisiin vaikeimpiin asioihin pidettäisiin edelleen laamannin päätösvallassa.

Esityksessä ehdotetaan, että käräjänotaari saisi *heti harjoittelun alettua* ilman eri määräystä toimittaa avioliittoon vihkimisiä sekä käsitellä ja ratkaista käräjäoikeuden kansliassa oikeudenkäymiskäärän 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja ns. summaarisia asioita ja 8 luvun mukaisia hakemusasioita.

Virassa kaksi kuukautta oltuaan käräjänotaari saisi niin ikään ilman eri määräystä toimia käräjäoikeuden puheenjohtajana:

- a) yhden tuomarin istunnossa hakemusasiasa;
- b) yhden tuomarin istunnossa rikosasiassa, jossa mistään syytteestä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syyt-

- teessä tarkoitetun rikoksen johdosta vangittuna tai matkustuskiellossa; tällöin rangaistukseksi ei kuitenkaan voida tuomita muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa;
- c) oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä, jossa tällöin rangaistukseksi ei kuitenkaan voida tuomita muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa; ja
 - d) yhden tuomarin istunnossa sakon muuntorangaistusasiassa ja rikesakkoa koskevassa asiassa.

Laamannin määräyksestä kaksi kuukautta virassa oltuaan käräjännotaari voisi olla yksittäisessä asiassa:

- 1) käräjäoikeuden puheenjohtajana riita-asiassa, joka koskee asuinhuoneiston vuokrausta, tai jossa riidan kohteena oleva rahamäärä taikka omaisuuden tai etuuden arvo on enintään 20 000 euroa;
- 2) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 2 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa;
- 3) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa;
- 4) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 1 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa; ja
- 5) toimia puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitetun rikoksen johdosta vangittuna tai matkustuskiellossa.

Tuomioistuinharjoittelijan toimivaltuuksien aikaistaminen ja osittainen laajentaminen

Tuomioistuinharjoittelijan toimivaltuuksiin esitetyt aikaistukset ja laajennukset ovat Nuorten Lakimiesten mielestä erittäin tervetulleita uudistuksia. Kuten Nuoret Lakimiehet jo aikaisemmin Tuomioistuinharjoittelun kehittämistyöryhmän mietintöön Tuomioistuinharjoittelu (Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2009:5) antamassaan lausunnossaan on todennut, tulee harjoittelijan tehtävien painottua sellaisiin juridisiin tehtäviin, jotka ovat riittävän haastavia ja mahdollistavat itsenäisen ratkaisutoiminnan ja oikeudellisen ratkaisun perustelemistaitojen harjaantumisen. Harjoittelun luonteen vuoksi harjoittelijalle on tarkoituksetonta antaa käsiteltäväksi sellaisia rutiiniasioita, joita kansliahenkilökunta voi ratkaista.

Toimivaltuuksien aikaistaminen ja laajentaminen edellyttää kuitenkin sitä, että kaikille harjoittelijoille on taattava riittävä perehdytys ja koulutus tehtäviinsä. Kuten Tuomioistuinharjoittelun kehittämistyöryhmäkin jo esitti harjoittelulle aikaisempaa koulutuksellisempaa ja yhtenäisempää sisältöä, on erittäin tärkeää, että kaikille harjoittelijoille laaditaan työryhmän mietinnössä esillä ollut valtakunnallisesti yhtenäinen harjoittelusuunnitelma, jossa määrätään harjoittelun tavoitteet, harjoittelussa ja teoriaopinnoissa käsiteltävät asiakokonaisuudet, opetusmuodot, arviointiperusteet sekä mahdolliset muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat. Tuomioistuinharjoittelun muuttuminen tällaiseksi aidoksi täydennyskoulutukselliseksi harjoitteluohjelmaksi kehittää suomalaisen lainkäytön ja koko lakimieskunnan osaamista ja tulee hyödyttämään koko suomalaista oikeuselämää.

Niin kuin Nuoret Lakimiehet ry:n vuonna 2007 tekemän kyselytutkimuksen tuloksista selvisi, notaarien perehdytyksestä on erittäin suurelta osin vastannut toinen notaari. Lähes kaikki kyselyyn

vastanneista pitivätkin perehdytystä riittämättömänä. Erityisesti istuntoasioissa perehdytyksestä on vastannut yleisesti vanhempi notaari ja kärjätuomari vain ani harvoin. Tällainen järjestely on omiaan mahdollistamaan virheellisten notaarikäytäntöjen syntyminen, joka voi jopa olla vakava uhka oikeuslaitoksen asiakkaan oikeusturvalle. Tämä on välttämätöntä huomioida toimivaltuuksien aikaistamisessa.

Onkin erittäin tärkeää, että auskultoinnin aikana harjoittelijoille järjestettäisiin perehdyttämisjakso sekä käytännön teoriakoulutusta tietojen kartuttamiseksi ja osaamisen kehittämiseksi, sillä yliopisto-opetus ei varsinaisesti harjaannuta sellaisen oikeudellisen aineiston hallintaan, jota asian käsittely oikeudessa ja lainkäyttötehtävissä edellyttää. Tuomioistuinharjoittelun kehittämistyöryhmän esittämä tutortuomarijärjestelmän käyttöön ottaminen harjoittelijoiden työskentelyn tukemiseksi olisi perustavanlaatuinen parannus liian vähäiseksi koetulle työnohjaukselle. Asiallisen palautteen saaminen työstä sekä yhdenmukaisen järjestelmän luominen palautteen antamiseen auttavat nuoria lakimiehiä kehittymään entistä paremmiksi prosessinjohtajiksi ja lakimiehiksi sekä parantamaan ratkaisutoiminnan laatua.

Toimivaltaa koskevien säännösten selkeyttäminen

Notaarien käsittelemät asiaryhmät ovat vaihdelleet kärjäoikeuksittain huomattavasti auskultointipaikan koosta ja notaarien tehtävien järjestämisestä johtuen. Erot ovat johtaneet siihen, että eri kärjäoikeuksissa auskultoineilla on ollut huomattavan suuret erot tehtävissä, joilla ovat voineet ammatitaitoaan kehittää. Nuorten Lakimiesten mielestä on erittäin kannatettavaa, että kärjänotaarin toimivalta määräytyisi jatkossa suurelta osin suoraan laista ja laamannin määräys olisi tarpeen ainoastaan yksittäisten asioiden kohdalla. Tämä lisää huomattavasti tasa-arvoa auskultanttien kesken, kun työtehtävien laatu ei olisi enää riippuvainen harjoittelupaikasta.

Tuomioistuinharjoittelijoiden ratkaisemien asioiden määrän lisääntymisen tulee näkyä myös harjoittelupaikkojen määrässä

Tuomioistuinharjoittelijat ovat jo ennen toimivaltasäännösuudistuksia muodostaneet tärkeän kärjäoikeuksia ja tuomareita avustavan henkilöstövoimavaran. Toimivaltasäännösten aikaistaminen saattaa kärjänotaarit entistä enemmän oikeuslaitoksen resurssiteijöiksi, kun harjoittelun ensimmäiset ns. tyhjäkäyntikuukaudet jäävät pois. Kärjänotaarien tuomioistuinlaitokselle antama lisäpanos tulee ottaa huomioon myös harjoittelupaikkojen määrässä ja paikkamäärät tulee vahvistaa suoraan lain säännöksin harjoittelupaikkojen jokavuotisen vähentämisen estämiseksi.

Ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaa vuosittain keskimäärin 450 henkilöä. Valtionhallinnon säästötoimenpiteet ovat kuitenkin vähentäneet koko 2000-luvun ajan auskultointipaikkojen määrää vuoden 2000 yli 200 paikasta vuoden 2010 noin 125 paikkaan. Nuoret Lakimiehet haluaa kuitenkin korostaa, että harjoittelupaikkojen määrän on tulevaisuudessakin pysyttävä sellaisella tasolla, jotta mahdollisimman monella uraansa aloittelevalla lakimiehellä olisi todellisuudessa mahdollisuus auskultoinnin suorittamiseen. Kuten mietinnössäkin todetaan, on tuomarikunnan eläköityminen ja osaavan työvoiman rekrytointi suuri haaste tuomioistuinlaitokselle lähitulevaisuudessa. Auskultointijärjestelmää kehittämällä voidaan turvata osaavan henkilöstön saanti suomalaisen oikeuselämän eri tehtäviin jatkossakin ja nuorten lakimiesten työelämässä elintärkeiden tietojen ja taitojen karttuminen.

Palkkauksen on vastattava tuomioistuinharjoittelijoiden työtehtävien vaativuutta

Käräjänotaarien työtehtävien muuttuminen entistä vaativammiksi ja enemmän itsenäistä ratkaisuvallaa sisältäviksi on otettava huomioon myös auskultanttien työpanostuksen arvostuksessa, ja käräjänotaareiden työstä on maksettava työn laatuun, laajuuteen ja vaativuuteen nähden asianmukaista ja ansaittua korvausta. Tuomioistuinharjoittelun kehittämistyöryhmän esitys notaareiden palkkaluokan korottamisesta T5:sta T7:ään on Nuorten Lakimiesten mielestä oikeasuuntainen korjaus tuomioistuinharjoittelijoiden palkkojen pitkäaikaiseen jälkeenjääneisyyteen, jotta tuomioistuinharjoittelusta voisi tulla aidosti houkutteleva ja kilpailukykyinen työllistymisvaihtoehto.

Nykyisellään auskultantin palkkaus estää tai ainakin lykkää monen nuoren lakimiehen perheen perustamissuunnitelmia eteenpäin ja jotkut harjoittelijat joutuvat jopa ottamaan lainaa selviytyäkseen auskultointivuoden aiheuttamista taloudellisista uhrauksista. Tämän ei kuitenkaan pitäisi missään nimessä olla järjestelmän perustana. Lähtökohtanahan tulisi olla, että työstä maksetulla korvauksella on tultava toimeen ja pystyttävä turvaamaan oma taloutensa. Nuorten Lakimiesten mielestä valtiovallan taholta on löydettävä tähän välttämättömään uudistukseen rahoitus, mikäli Suomen oikeusjärjestelmää halutaan edelleen kehittää, kansalaisten oikeusturvaa parantaa ja tuomioistuinlaitoksen palvelukseen saada osaavimmat ja taitavimmat nuoret lakimiehet.

Kunnioittavasti,

NUORET LAKIMIEHET RY, UNGA JURISTER RF

Salla Korhonen
Puheenjohtaja